

בי"ס למדיניות ציבורית
האוניברסיטה העברית בירושלים
אוגוסט 2008

"הנשים הנעלמות מן העין"

נייר מדיניות בנושא:

זנות בישראל בין מיסוד להפללה

מוגש ל:

גב' מרית דנון

ראש הרשות לקידום מעמד האישה

משרד ראש הממשלה

בהנחיית: ד"ר גלית בלנקשטיין

במסגרת סדנת כתיבת ניירות מדיניות

כתיבה: אלה איל

תוכן עניינים

1. תקציר מנהלים.....	עמ' 2
2. רקע.....	עמ' 3
2.1 מהלכים מרכזיים שננקטו בעבר- רקע היסטורי ומשפטי.....	עמ' 3
2.2 תמונת מצב- נתונים סטטיסטיים.....	עמ' 4
2.3 תופעות בלתי רצויות	עמ' 4
2.4 סקירה משווה לדפוסי מדיניות בעולם המערבי.....	עמ' 5
4. הגדרת בעיה.....	עמ' 7
5. חלופות מדיניות	עמ' 7
5.1 חלופה א': מיסוד הזנות לפי המודל ההולנדי.....	עמ' 7
5.2 חלופה ב': הפללה מלאה לפי המודל האמריקאי.....	עמ' 8
5.3 חלופה ג': הפללה חלקית לפי המודל השוודי המשולב עם John Schools.....	עמ' 8
6. ניתוח והשוואה בין החלופות	עמ' 9
6.1 הערכת חלופה א'.....	עמ' 10
6.2 הערכת חלופה ב'.....	עמ' 11
6.3 הערכת חלופה ג'.....	עמ' 13
6.4 טבלה- סיכום הערכת החלופות על פי הקריטריונים.....	עמ' 15
7. המלצת המדיניות.....	עמ' 15
הערות שוליים.....	עמ' 17-19
ביבליוגרפיה	עמ' 20

1. תקציר מנהלים

**"קשה להבין את מהות החיים בזנות. הזנות אינה רעיון מופשט,
מהות הזנות היא שימוש בגוף של נשים על ידי גברים לצורכי
מין; הפה, הנרתיק, ופי הטבעת נחדרים על ידי פין, ידיים
וחפצים, על ידי גבר אחד ועוד אחד ועוד אחד"¹**

כמעט בכל דיון הקשור לזנות מועלית תדיר ההצעה למסד את הזנות בישראל. להבדיל, לאחרונה החלה הולכת וקונה לה אחיזה דווקא הגישה לפיה יש לצמצם את הביקוש לשירותי מין, דהיינו לטפל בלקוחות ובכך להגן על הנשים וקטינים בזנות, שהינם קורבנות התופעה. וכך כמעט קסמים הצעות כאלו ואחרות נזרקות לחלל האוויר בעשורים האחרונים ומתפוגגות בטרם זכו לבחינה יסודית ומעמיקה.

מסמך זה, שנכתב לבקשת הגב' מרית דנון, ראש הרשות לקידום מעמד האישה במשרד ראש הממשלה, עוסק בסוגיית ההתייחסות הממסדית לתופעת הזנות בישראל תוך מבט משווה למדינות שונות בעולם.

נייר זה בא לבדוק מה היו שיקוליהן של אותן מדינות כאשר החליטו להסדיר את הזנות בצורה זו או אחרת, מה היה טיבה של ההסדרה, האם היא עמדה בציפיות ובמטרות שייחסו לה, והאם המודל מתאים לישראל.

הנייר פותח במתן תמונת מצב עדכנית ותיאור המהלכים המרכזיים שננקטו בעבר, שתגובה בנתונים סטטיסטיים ובהשוואה למדינות מערביות, לאחר מכן אתאר את התופעות הבלתי רצויות ואת המאפיינים הקשים של החיים בזנות.

מהנייר עולה כי הבעיה המרכזית בישראל בתחום הינה היעדר חקיקה המסדירה את סוגיית הזנות. היעדר ההסדרה החוקית מביא בפועל למדיניות של "העלמת עין" מצד רשויות המדינה (בעיקר המשטרה והפרקליטות) אשר אין להן גיבוי חוקי לפעולה ובכך יוצר "שקט תעשייתי" לגורמים עבריינים להמשיך ונצל נשים בזנות, בלי לשקמן או לסייע בידיהן לצאת ממעגל הזנות. התנהלות זו בעצם הביאה למיסוד הזנות בישראל באופן לא רשמי, זאת בעוד לא נערך כל דיון ציבורי בעניין.

משכך, נייר מדיניות זה בא להציע, לנתח ולבחון לעומק שלוש גישות אלטרנטיביות להסדרת התופעה: (א) הטלת איסור גורף על עצם התופעה ועל כל העוסקים בדרך של הפללה מלאה לפי המודל האמריקאי, (ב) מיסוד הזנות לפי המודל ההולנדי (וג) הטלת איסור על צריכת מין בסייגים שונים, כדוגמת ההפללה החלקית לפי המודל השוודי בשילוב עם בתי ספר ללקוחות. לאחר הצגת החלופות תבוצע השוואה בין החלופות השונות בארבעה קריטריונים: אפקטיביות, עלות, ישימות ומשך זמן.

המסקנה אליה מגיע נייר זה הינה כי המלצת המדיניות המתאימה ליישום בישראל תהיה בחירה של מקבלי ההחלטות בחלופה השלישית, הווה אומר הפללה חלקית לפי המודל השוודי.

2. רקע

2.1 מהלכים מרכזיים שננקטו בישראל בעבר- רקע היסטורי ומשפטי

מדינת ישראל ירשה מן המנדט הבריטי דגם של הפללה חלקית של תעשיית המין². מכאן שעל-פי חוק העונשין, התשל"ז-1977, הזנות כשלעצמה אינה עבירה פלילית, עם זאת החוק קובע כי הפעולות הקשורות לזנות יהיו עבירות, כגון: סרסרות למעשי זנות, חזקת סרסרות, הבאת אדם לידי זנות או לידי עיסוק בזנות, סחר בבני-אדם לעיסוק בזנות, ניצול קטינים לזנות, החזקה של מקום לשם זנות או השכרתו לשם כך³.

אולם, במציאות צמח דגם שונה לגמרי- בישראל מעולם לא עוצבה מדיניות מוצהרת בנושא, הגישה שהייתה רווחת בעבר גרסה כי הזנות הינה פעילות חופשית הנעשית מתוך רצון ומבחירה והביאה לכך שבפועל התגבשה מדיניות של "העלמת עין" בידי המשטרה והפרקליטות והקצאת משאבים לתחומים "חשובים" יותר. התנהלות זו בעצם הביאה למיסוד הזנות באופן לא רשמי, זאת בעוד לא נערך כל דיון ציבורי בעניין.

מי שכן היו אמורים להיות מופללים, הסרסורים ומנהלי בתי הבושת לרוב לא הופללו, אדרבא אלו קיבלו בברכה את חוסר המדיניות שסיפק להם "שקט תעשייתי". וכך חוסר המדיניות בתחום היה בעל השלכות מרחיקות לכת על גורלן של אלפי נשים.

הדיון הציבורי הרציני היחיד ביחס לזנות נערך ב-1975, בוועדה בראשות השופטת הדסה בן עתו, שבדקה לעומק את הנושא. רוב ההמלצות בדו"ח הועדה משנת 1977⁴ לא יושמו, למעט אלו שעלו בקנה אחד עם המיסוד הלא רשמי שקיים בפועל⁵.

כתוצאה מחוסר המדיניות האמור צמחו בעיקר בערים הגדולות בישראל "אזורי סובלנות" (zones of tolerance) שבהם רוכזה הזנות הגלויה, המדובר הוא באזורים בפאתי הערים או בחלקים נידחים שלהן, שבהם מתקיימת הזנות אל מול עיניהם הפקוחות לרווחה של השלטונות, לעיתים המשטרה עורכת באזורים אלו "ביקורות" לשם הפגנת נוכחות משטרתית ובדיקת מסמכי הנשים, אך ללא פיקוח ואכיפה ממשיים⁶. ביטוי נוסף למדיניות המיסוד הלא רשמי של הזנות ניתן לראות בכך שמדינת ישראל הטילה מיסים על תעשיית המין כבר בימיה הראשונים⁷.

הנחיות הפרקליטות, שהינן המסמך המתווה את עבודתן של הפרקליטות והמשטרה, שהוצאו בשנת 1994, חיזקו את מדיניות המיסוד הלא רשמי של הזנות בישראל, שכן נקבע בהן שפתיחת חקירה משטרתית בעבירות הנלוות לזנות, תתבצע רק כשמדובר במעורבות קטינים, ניצול חמור, אלימות, פעילות פלילית נוספת או מטרד לשכנים⁸. בעקבות השפעת הלחץ האמריקאי בנושא הסחר בנשים למטרות זנות הקיים בישראל, ובעקבות בג"ץ שהוגש ע"י המטה למאבק בסחר בנשים, שונו בשנת 2006 הנחיות הפרקליטות, על פניו הן קובעות הנחיות די דומות אולם ניסוחן זהיר יותר והן מבטאות עמדה ערכית: "זנות היא לעולם ביטוי של מצוקה..."⁹.

ב-2007.1.1 הסתמן שינוי משמעותי ביחס הממסד לתופעת הזנות, לראשונה מאז קום המדינה הגיע ראש הממשלה לישיבת ועדת הכנסת לקידום מעמד האישה והכריז על יציאתה לדרך של תוכנית בין משרדית לטיפול ייעודי בנערות, צעירות ונשים במעגל הזנות. חשוב מכך הוא הקצה לתוכנית זו כ-10 מיליון ש"ח כל שנה, שעוגנו בבסיס התקציב¹⁰.

התוכנית מתכללת עבודה בין מגוון של משרדי ממשלה כגון: הרווחה, הבריאות, ראש הממשלה, המשפטים ועוד. יצוין שבשלב ראשון התוכנית תיושם בתל אביב ובחיפה. עיקרי התוכנית הינם: הקמת מקלט טיפולי להוצאת נשים ממעגל הזנות, שימש משגרת המאפשרת מתן קורת גג

וטיפול לפרק זמן ממושך לנשים העוסקות בזנות. פתיחת דירות חירום ללינה זמנית לנשים העוסקות בזנות, אשר ישמשו מקלט זמני לנשים אשר עדיין אינן מסוגלות לצאת ממעגל הזנות, אולם זקוקות לסיוע חירום בנקודות זמן מסוימות. פתיחת מרכזי יום טיפוליים אשר יספקו טיפול נפשי פרטני וקבוצתי, סיוע ברכישת מיומנויות בסיסיות, בהשלמת השכלה, ברכישת הרגלי עבודה ובשילוב בתעסוקה, הכוונה וייעוץ בתחומי היום-יום והקמת ניידת שמטרתה לתת מענה רפואי מידי לנשים העוסקות בזנות ולהפנותן לטיפול אינטנסיבי במקרה הצורך.¹¹ כאמור, זוהי התקדמות משמעותית בפרויקט השיקומי-סוציאלי, אולם נראה כי כל עוד אין הסדרה חקיקתית ערכית חד משמעית וברורה של תופעת הזנות, המצב בישראל לא ישתנה באופן מהותי.

2.2 תמונת מצב - נתונים סטטיסטיים

יש לזכור כי תעשיית המין קשורה תמיד לעבריינות ועל כן קיים קושי אובייקטיבי ללקט נתונים מדויקים עקב היות התופעה מוסווית, מכאן שמרבית הנתונים הינם הערכות, אם כי אלו הערכות הקרובות למציאות המתבססות על עדויות של נשים קורבנות זנות. מוערך כי בישראל ישנן כ- 10 אלף קורבנות זנות.¹² למעלה מאלף מתוכן הן נערות ונערים.¹³ בסביבות 3 אלף מתוכן הן קורבנות סחר בנשים.¹⁴ לפי הערכת גורמי משטרת ישראל, ישנן כיום בין 250 ל- 400 דירות דיסקרטיות באזור תל אביב לבדו והן ממשיכות להיפתח באופן קבוע.¹⁵ נציגי הרשויות גורסים כי ככלל, מאחורי כל אישה בזנות בישראל יש סרסור.¹⁶ מחקרים בעולם ובישראל מראים כי 90% מהנשים בזנות נשלטות על ידי סרסורים.¹⁷ בישראל מתקיימים לפחות **מיליון ביקורים** בבתי בושת כל חודש.¹⁸ לפי הערכות תעשייה זו מגלגלת כמיליארד שקל בשנה.¹⁹

2.3 תופעות בלתי רצויות

בכדי לדעת לנתח באופן מובחן ומדויק יותר את כיווני המדיניות האפשריים לטיפול בתופעת הזנות בישראל יש להבין את מהות החיים בזנות ואת ההשפעות על חיי העוסקות בה.

2.3.1 כניסה כקטינות: רוב הנשים בזנות בישראל נכנסו לזנות כקטינות.²⁰ הגיל הממוצע לכניסה לזנות בעולם הינו 14 שנה.²¹

2.3.2 מעשי אלימות: מחקרים בעולם מראים כי 82% מהנשים והנערות בזנות **נתקפות פיזית**, 55% מהתקיפות נעשות ע"י הלקוחות.²² נשים ונערות בזנות **נאנסות** אונס אלים ובכפייה בערך **אחת לשבוע**, פי מאתיים מנשים באוכלוסייה הכללית.²³ ממחקרים אקדמאים עולה כי כלל אין הבדל אם האישה או הנערה "עובדות" ברחוב או בדירה, האלימות קיימת בכל סוגי הזנות: בבתי בושת, במכוני ליווי, בבתי מלון, ברחוב או בדירות דיסקרטיות.²⁴

2.3.3 היסטוריה של התעללות: רובן המכריע של קורבנות הזנות, גדלו **בסביבה אלימה** ועברו התעללויות קשות בתוך התא המשפחתי. החיים בזנות מהווים עבורן המשך ישיר למעגל האלימות בו גדלו.²⁵ בין 70%-90% מהנשים בזנות עברו **התעללות מינית** בילדותן ובכלל זה **גילוי עריות**.²⁶ רבות מהעוסקות בזנות גדלו במשפחות לא מתפקדות, ושיעור ניכר דיווחו על בריחות מהבית קודם לעיסוק בזנות.²⁷

2.3.4 התמכרות לחומרים פסיכו אקטיביים: רבות מהעוסקות בזנות משתמשות בסמים כדי להקל עליהן את העיסוק, שכן הסמים משמשים אמצעי ליצירת ניתוק בין הגוף לתודעה. מכורות לסמים מתדרדרות לזנות או נשארות בעולם הזנות כאמצעי למימנם.²⁸

2.3.5 חוסר בחירה: רוב רובן של הנשים לא פנו לזנות מתוך בחירה, אלא מתוך כפייה של הסרסור או של הבעל המשמש כסרסור. במקרים נוספים, הפנייה לזנות נעשתה מתוך **מצוקה כלכלית** והעדר אפשרויות תעסוקה אחרות.²⁹

2.3.6 נזקים פיזיים: מתוך עדות של אישה בזנות: "נשברו לי הידיים כבר שלוש פעמים, האף שלי נשבר פעמיים, אני חצי חרשת באוזן אחת... שבב של עצם מהגולגולת שלי מסתובב לי בתוך הראש וגורם לי למיגרנות. הגולגולת שלי נסדקה. הרגליים שלי לא שוות כלום; האצבעות ברגליים נשברו. כפות הרגליים שלי נכוו; חבטו בהן עם מכה לוחט ומתלה מעילים. שערות הפות שלי נשרפו... יש לי צלקות. פצעו אותי עם סכין, הכו אותי עם רובה כמה פעמים. אין מקום בגוף שלא נחבל או הוכה באיזו שהיא צורה באיזהו זמן".³⁰

נשים בזנות סובלות מנזקים פיזיים קשים, כגון: הפלות חוזרות ונשנות, דימומים חיצוניים ופנימיים, שטפי דם, קרעים באברי המין ובאזור האגן, מוות ממנות יתר, מוות מאלומות ורצח.³¹ מחקרים מראים כי שכיחות מחלות המין הכרוניות בקרב הנשים בזנות גבוהה וכן ישנם אחוזים גבוהים של תחלואה בתסמונת הכשל החיסוני הנרכש (איידיס HIV), דלקת כבד נגיפית B וכו'.³²

2.3.7 נזקים נפשיים: כאמור רוב העוסקות בזנות עברו ניצול מיני במשפחה, אשר מהווה "אימון" לשימוש במנגנון של ניתוק רגשי במהלך מין. מעבר לזאת, גדילה בסביבה פוגעת ומתעללת (בעיקר בהיבט המיני והפסיכולוגי) מעוותת את תפיסת הערך העצמי של הילד/ה.³³ מחקרים העלו שכיחות גבוהה (העומדת על 68%) פי כמה מהאוכלוסייה הכללית של הפרעות פוסט טראומטיות, מנגנוני הגנה כמו ניתוק בין גוף לנפש ושיכחון (אמנזיה), הפרעות חרדה ודיכאון בקרב נשים בזנות.³⁴

2.3.8 שיעורי היציאה מהזנות נמוכים: ממחקר משווה על זנות בתשע מדינות עלה כי רוב העוסקות בזנות (89%) רצו לעזוב את העיסוק בה. עם זאת, נשים מעטות מצליחות להיחלץ מהעיסוק בזנות ללא עזרה מבחוץ. הקושי לצאת מהזנות נובע בין השאר משליטה פסיכולוגית ופיזית של הסרסור או בן-הזוג, התמכרות לסמים אשר מחד מקהה את הקושי שבזנות ומנגד יוצרת תלות בזנות ככלי למימון הסם, מחסור באפשרויות פרנסה וקיום אחרות ועוד.³⁵ ממחקרה של גור עלה כי פעמים רבות נשים שמנסות לעזוב את הזנות נתקלות בתגובה אלימה.³⁶

מכל האמור עד כה עולה כי להיות בזנות אומר להיות נאנסת, ניצודה, נרדפת, מוטרדת מינית, נשלטת, מוכה, נתקפת הן מילולית, הן נפשית והן פיזית. מציאות חיים זו משפיעה על לפחט עשרת אלפים נשים, נערות ונערים בישראל.

מכאן עולה צורך דחוף להסדיר את תופעת הזנות בישראל, חוסר החקיקה אשר בא לביטוי בחוסר מדיניות מוצהרת וכתוצאה מכך מביא לחוסר אכיפה הינו מצב בלתי ראוי בלשון המעטה. ההסדרה החוקית של תופעת הזנות הינה אינטרס מובהק של מדינת ישראל הניזוקה קשות מן התופעה, הן מבחינה ערכית (החוסן החברתי) והן מבחינה כלכלית (כלכלת פשע).

2.4 סקירה משווה לדפוסי מדיניות בעולם המערבי

את הסדרת הזנות בעולם ניתן לחלק באופן בסיסי לשלושה דפוסי מדיניות עיקריים:³⁷

2.4.1 השיטה האוסרנית (קרימינליזציה) מחילה איסור מוחלט על זנות ועל כל המעשים הנלווים אליה או הכרוכים בה. מצדדי הקרימינליזציה גורסים כי אין נשים הבוחרות לעסוק בזנות מרצון, וכי לגליזציה של הזנות משמעה עידוד ממסדי לתופעה ומתן לגיטימציה להרחבתה. טענה

נוספת בזכות הקרימינליזציה של הזנות היא חוסר המוסריות שבמכירת שירותי מין. הפללה מוחלטת קיימת בארה"ב ובשבדיה. יחד עם זאת יודגש, כי שתי המדינות שונות מאוד זו מזו: בעוד שבמדינות רבות בארה"ב הפללת הלקוח היא חלק מהפללה של כלל העוסקים בזנות ובכלל זה הזונות, הרי שבשבדיה החוק מפליל את לקוחות הזנות ואינו מפליל את הזונות עצמן. שבדיה היא המדינה הראשונה שבה נחקק חוק שכזה, ולאחרונה ישנן מדינות נוספות אשר שוקלות לאמץ חקיקה דומה, בהן בריטניה³⁸. במידה רבה ניתן לייחס את המתרחש ב**שבדיה** כמתאים ל**גישה האבולוציוניסטית**³⁹: גישה שהתפתחה בעולם בעשורים האחרונים. לפי גישה זו יש להפליל רק את מי שמנצלים נשים העוסקות בזנות ופוגעים בהן: סרסורים, סוחרים ולעתים לקוחות. לפי תפיסה זו **הזונות הן קורבן**, ועל כן יש למגר את תופעת הזנות ולשלב מחדש את הנשים העוסקות בזנות בחברה. אחת העמדות הפמיניסטיות מפרשת את הזנות כביטוי נוסף של ניצול נשים, שכן גם מי שלכאורה בוחרת לעסוק בזנות סובלת על-פי רוב ממאפיינים הנלווים לעיסוק, כמו אלימות, ניצול מיני ועוד. גישה קיצונית יותר אף מציגה את הזנות כביטוי של הנצחת נחיתות האישה בהקשר של השפלה ואלימות⁴⁰.

2.4.2 השיטה הרגולטורית (מיסוד) מתירה את הזנות בהגבלות מסוימות, מתוך תפיסתה כרע הכרחי. המסר העולה מגישה זו הוא שזנות הינה עיסוק מקובל חברתית וכי על הזנות להתנהל לפי כללים הקבועים בחוק ובפיקוח המדינה. המדינה אמורה להנפיק רשיונות לעיסוק בצורות הזנות שהותרו, מפקחת על הזנות וגובה מסים.

אחת השיטות למיסוד הזנות הינו "המיסוד הקפיטליסטי", המתקיים למשל במחוזות שונים במדינת **נאבדה**, ועיקרו הקמת בתי-בושת המנוהלים או הממומנים בידי הממשל. לכאורה, יש בשיטה זו דאגה לרווחת הזונות (הן מורחקות מהרחוב וניתנת להן גישה לשירותי בריאות, רווחה וחינוך), אולם הוכח כי היא כדאית בעיקר ללקוחות ולבעלי הבתים ואחת הבעיות הנובעת מסוג זה של גליליזציה הינה פגיעה חמורה בזכויות הנשים העוסקות בזנות⁴¹.

אפשרות נוספת של מיסוד הזנות הינו "המיסוד הדמוקרטי", שעיקרו יצירת אזורים מוגדרים לעיסוק בה, הרחק מסביבות מגורים, כמו רובע "החלונות האדומים" באמסטרדם ש**בהולנד**. שיטה זו מבוססת על ההנחה כי עם יצירת "מרחב מקובל" שבו תוכל הזנות להתקיים, תתפנה המשטרה לטיפול בעבירות חמורות יותר, ותפקידה בהקשר של זנות יתמקד בהגנה על הזונות מפני לקוחות מסוכנים ולא בעצירת הזונות על שוטטות ושידול.

2.4.3 אי-הפללה מוחלטת (דה-קרימינליזציה) המהווה בעצם לגליזציה, משמעה שהזנות אינה אסורה בחוק. גישה זו באה לביטוי בביטול חוקים המפלילים מי מהמעורבים בזנות או המחייבים פיקוח עליה. לשיטה זו נלווה לעיתים מנגנון שמטרתו ויסות של הזנות במדינה ובכלל זה גביית מסים שיכולים לשמש למאבק בפשע, בזנות הרחוב ובמחלות מין. המצדדים בדה-קרימינליזציה של הזנות תומכים בחיפוש דרכים למנוע את הענשת הנשים העוסקות בזנות. לטענתם, עם הסרת איסור הזנות יוסרו הסטיגמות הכרוכות בה, והמשטרה תהיה משוחררת מהניסיון למנוע תופעה שהיא בלתי נמנעת. תומכי השיטה משערים כי הפיכת הזנות לחוקית תשחרר את הזונות מתלות בסרסורים ומניצול. יש הגורסים כי דה-קרימינליזציה של הזנות מגבירה את הסיכון לניצול הזונות, מאחר שחוקיות העיסוק הופכת את שירותי המין לסחורה שאפשר להתמקח עליה ולהוזיל את מחירה. **אין מדינה ששיטה זו בצורתה המוחלטת נהוגה בה כיום**⁴². רוב המדינות שהזנות בהן אינה אסורה על-פי חוק מגבילות את הזנות ומפעילות שיטות שונות של מיסוד הזנות ו/או ויסותה, בניסיון לשלוט בתופעה באמצעות החוק הפלילי ורשויות אכיפת החוק⁴³. לדוגמה,

רכישת יחסי מין בכסף כיום היא פעילות חוקית בבריטניה. עם זאת, בחוק מוגדרות עבירות פליליות הקשורות בזנות, ובהן שידול לזנות, הפעלת זנות למטרות רווח, החזקת בית-בושת, סחר בבני-אדם (בתוך ומחוץ לבריטניה) למטרות ניצול מיני, פיתוי לקוחות ברחוב או במקום ציבורי, "ציד" זנות ברחוב, פרסום חומרים הקשורים בזנות בתאי טלפון ציבוריים ועוד. עבירות בהקשר זה, שמעורבים בהן ילדים, גוררות ענישה חריפה יותר⁴⁴. כאמור, גישה דומה מיושמת בישראל אולם איננה משיגה את מטרותיה ולכן יש להחליפה.

4. הגדרת הבעיה

הבעיה הינה היעדר חקיקה המסדירה את סוגיית הזנות בישראל.

היעדר ההסדרה החוקית מביא בפועל למדיניות של "העלמת עין" מצד רשויות המדינה (בעיקר המשטרה והפרקליטות) אשר מרגישות שאין להן גיבוי חוקי לפעולה. בכך נוצר "שקט תעשייתי" לגורמים עבריינים להמשיך ונצל נשים בזנות, בלי לשקמן או לסייע בידיהן לצאת ממעגל הזנות.

מכאן עולה כי יש לייצר שינויי חקיקה שיובילו למיגור התופעות הבלתי רצויות הקשות והמזעזעות הכרוכות בזנות, אם על-ידי חקיקה שתאסור קנייה של אדם אחר לצורך מין או אם על ידי חקיקה שתסדיר ותמסד את העיסוק בזנות ובכך תהפוך אותו לבטוח יותר לעוסקות בו. כך או כך אין לתת למצב לשקוט על שמריו ויש לייצר אמירה ערכית חד משמעית וברורה לכיוון כלשהו.

5. חלופות מדיניות מוצעות

בכדי להתמודד עם התופעות הבלתי רצויות שהצגתי לעיל, יוצעו בחלק זה שלוש חלופות מוצאות אשר כל אחת תנסה לשפר את המצב הנוכחי של חוסר חקיקה המסדירה את סוגיית הזנות בישראל. לאור הגדרת הבעיה כל אחת משלוש החלופות שונות תציג כלים שונים בכדי להשיג את המצב הרצוי. כל חלופה תוצג על ידי פירוט והצגת המהלכים המרכזיים שידרוש יישומה ועל ידי תיאור משווה למודל קיים בעולם.

ראשית לכל יצוין כי ללא קשר לשאלה איזו מבין החלופות המוצעות לחקיקה תיבחר, ישנם שני מהלכים מקבילים שראוי שיתרחשו לצד יישום החלופה הנבחרת בישראל של שנות האלפיים: הראשון, השקעת משאבים בשיקום הנשים העוסקות בזנות, והשני, יצירת מודעות ציבורית לתופעה ולמאפייניה.

5.1 חלופה מס' 1: הפללה מלאה של הזנות וכל המעורבים לפי המודל האמריקאי

ברוב מדינות ארה"ב מיושמת גישה אוסרנית מלאה, כאמור השיטה מחילה איסור מוחלט על זנות ועל כל המעשים הנלווים אליה או הכרוכים בה ודורשת אכיפה בלתי מתפשרת של החוק הפלילי. על-פי גישה זו אין לדרוש תמורה בעבור שירותי מין, והן הנשים בזנות עצמן והן לקוחותיהן עוברים עבירה פלילית. בנוסף קיימים סעיפי חוק המגדירים מעשי זנות, שידול לזנות, ארגון זנות והפעלת בתי-בושת כעבירות פליליות.

היבט נוסף של הגישה הזו הינו שיטה מיליטנטית יותר להילחם בתופעה והיא המטת חרפה על הלקוחות. למשל, בוויניפג שבקנדה המשטרה מצלמת בוידאו גברים אשר משדלים נשים לזנות ומפרסמת את הסרטים באינטרנט⁴⁵. פרצופיהם של הגברים מטושטשים וכך גם מספרי לוחות

הזיהוי, אולם מי שמכיר את הגברים לא יתקשה לזהות אותם. שיטות דומות מופעלות בדנבר, בדטרויט, בדאלאס ובפילדלפיה שבארה"ב, שם מפרסמים את שמות הלקוחות בטלוויזיה ובאינטרנט⁴⁶.

5.2 חלופה מס' 2: מיסוד "דמוקרטי" של הזנות בישראל לפי המודל ההולנדי

התהליך שהתרחש בהולנד⁴⁷ קודם למיסוד הזנות היה כדלקמן: חל פיחות באכיפת החוק אשר בעקבותיו נוצר צורך להתאים את החקיקה לנוהג שהלך והשתרש, ומכן הדרך הייתה קצרה לקבלת הזנות כחלק מן המציאות והשלמה עם קיומם של בתי-בושת ו"אזורי-סובלנות".

בקיץ 2000 נתקבל בהולנד חוק שמחד גיסא מתיר זנות מרצון (כלומר, דה-קרימינליזציה של הזנות) ואינו מפליל את העוסקים בה, ומאידך גיסא מחמיר את הענישה על עבירות של זנות כפויה (שירותי מין בכוח, באלימות, בכפייה, במרמה וכדומה), זנות קטינים וסחר בנשים. בתי הבושת הפכו לבתי-עסק והינם נתונים לביקורת מטעם רשויות המדינה⁴⁸.

חלופה זו כוללת בתוכה התרת קיומם של בתי-בושת כל עוד אין בהתנהלותם משום הפרעה לסדר הציבורי. החלופה שמה במרכז את זכויותיהן של הנשים, בפן הזה שהזנות בעצם תהפוך ל"עבודה" במובן המשפטי של המלה: העוסקות בה ישלמו מיסים, יהיו מוגנות בחוקי המגן של דיני העבודה, הן תוכלנה להיות מאוגדות באיגוד עובדים, וכן להיות בעלות זכויות סוציאליות, חוקיות ותעסוקתיות מלאות (פיצויי פיטורין, פנסיה וכד') כגון זכויות שניתנות לעובדים בתחומים אחרים, ומכאן שיהיו אף רשאיות לתבוע בגין ניצול לרעה (abuse). האישור לעסוק בזנות יינתן לעוסקות עצמן, הן ידרשו להיות מעל גיל 18 ולשהות בישראל כדין. יוקמו בתי-בושת ו"אזורי-סובלנות" בהם בתי-עסק ממין זה יהיו נתונים לביקורות מטעם משרדי הממשלה, למשל בסוגיות של אכיפת חוקי עבודה ובריאות המועסקות- בדיקות איידס ומחלות מין פעם בחודשיים. כמו כן תוחמר הענישה על עבירות של זנות כפויה לסוגיה.

5.3 חלופה מס' 3: אימוץ המודל השוודי⁴⁹ ושילובו עם בתי ספר ללקוחות

המודל הייחודי ביותר בעולם בתחום הסדרת תופעת הזנות קיים בשוודיה. בינואר 1999 נחקק בשבדיה חוק המפליל את הלקוחות ואינו מפליל את הזונות עצמן - The Prohibiting Purchase of Sexual Services Act. נוסף על חוק זה קיים בשבדיה חוק נגד סחר בבני-אדם, המאפשר לרשויות בשבדיה להיאבק נגד המנגנון הכולל הסובב את תעשיית המין. העונש הקל ביותר על-פי חוק איסור סחר בבני אדם הוא שנתיים מאסר⁵⁰.

לתהליך החקיקה השוודי קדם מהלך ארוך של חינוך הציבור לשוויון נשים ולראיית הזנות כאלימות כלפי נשים. במהלך מקביל לחקיקה בשבדיה יצא קמפיין ארצי נגד סחר בנשים בכלל וזנות בפרט, מתוך דגש על צמצום הביקוש לשירותי מין⁵¹. הענישה על-פי החוק האוסר רכישת שירותים מיניים נעה מקנס, שווה ערך להכנסה מ-50 ימי עבודה ועד מאסר לתקופה של עד שישה חודשים. בחוק זה גם רכישת יחסי מין וגם הניסיון לרכוש יחסי מין מוגדרים עבירה בת-ענישה⁵². על פי חלופה זו שינויי החקיקה הנדרש בישראל הינו חקיקה שתאסור קנייה וניסיון לקנייה של גופו של אדם אחר לצורך מין והפללת הלקוחות בעבירה שדינה יהיה עד חצי שנת מאסר ו/או קנס. לשם כך יש להפעיל מערך אכיפה אינטנסיבי בשנתיים הראשונות לשם ביסוס הנורמה.

אני מציעה כי בנוסף לחקיקה שתוארה לעיל, **החקיקה תשודרג ותשלב אפשרות להמרת הענישה הפלילית במקרה של לקוחות של תעשיית המין אשר נתפסו בפעם הראשונה**. לקוחות אלו יורשו להמיר את ההליך הפלילי בהליך חינוכי אלטרנטיבי (John Schools).

כדי להביא לצמצום הביקוש לזנות וכדי לגרום ללקוחות הקונים שירותי המין להכיר באחריותם לתופעה, מופעלות בארה"ב ובקנדה כמה תוכניות המתמקדות בלקוח ומבקשות ללמד אותו על האופי הנצלני של הזנות. תוכניות אלו מכונות John Schools ("בתי-ספר ללקוחות"), ומטרתן היא להביא לשינוי תפיסה אצל גברים שנתפסו קונים שירותי מין, ובכך לצמצם את הסיכויים שהללו ינסו שוב לקנות שירותי מין⁵³.

ב-1995 הופעלה בסן-פרנסיסקו תוכנית לטיפול באנשים העוברים לראשונה על החוקים הנוגעים לזנות⁵⁴, שנקראה First Offender Prostitution Program. התוכנית נוסדה בשיתוף פעולה של משרד התובע המחוזי, של המשטרה, של מחלקת הבריאות העירונית ושל הארגון הוולונטרי SAGE (Standing Against Global Exploitation). במסגרת התוכנית הוקם בית-הספר ללקוחות, שאיפשר ללקוחות שנעצרו בפעם הראשונה בעבירות הקשורות בזנות להימנע מרישום פלילי וממשפט על-ידי השתתפות בסמינר של יום אחד. מחיר ההרשמה עומד על 500 דולר, שייעודם לממן את בית-הספר וכן מרכיבים אחרים של התוכנית, כגון סיוע לנשים ולקטינות המבקשות לצאת מעולם הזנות⁵⁵. התוכנית בסן-פרנסיסקו הפכה למודל חיקוי עבור ערים רבות בארה"ב ובקנדה. בין היתר הוקמו בתי-ספר ללקוחות בפורטלנד, בפרסנו, בוונקובר, בטורנטו ובאדמונטון. בתי-הספר מנוהלים בדרך כלל על-ידי ארגונים וולונטריים העוסקים בתחום שהרשויות המקומיות שוכרות את שירותיהם לשם כך⁵⁶.

6. ניתוח והשוואה בין החלופות

בחלק זה אעריך כל חלופה על-פי ארבעה קריטריונים להערכה ועל-פי משקלם, כדלקמן:

1. אפקטיביות – קריטריון זה יבחן את החלופה על פי יכולתה למזער את התופעות הבלתי רצויות, דהיינו יכולתה של החלופה להקטין את התופעות הקשות הכרוכות בתופעת הזנות ולהגדיל את האכיפה. משקל הקריטריון הינו 25%.
2. עלות – קריטריון זה מעריך את העלות הכספית של החלופה. כידוע כל הליך חקיקתי בישראל צריך לכלול בצידו הערכה תקציבית, אשר אמורה לכלול פירוט משאבים לשם כיסוי עלויות החקיקה. משקל הקריטריון הינו 30%.
3. ישימות – קריטריון זה מודד את מידת ישימות החלופה. ישימות תימדד הן מבחינה טכנית ואדמיניסטרטיבית, כלומר יכולת הלקוח לחוללה בפועל, והן מבחינה פוליטית, כלומר בחינה של מידת ההתנגדות והלך הרוח אשר עלולים להקשות על יישום החלופה וכן בחינת ההצדקה הערכית לחלופה. משקל הקריטריון הינו 35%.
4. זמן – קריטריון זה מודד את משך הזמן המשוער הדרוש לשם הוצאת החלופה לפועל ולשם מיגור התופעות הבלתי רצויות. קריטריון זה קיבל משקל של 15% בלבד. הסיבה לכך היא שמיגור אמיתי ועמוק של התופעות הבלתי רצויות בדרך של חקיקה, כל חקיקה שהיא, דורש זמן רב יחסית לשם הטמעת הנורמה. מכיוון שקצרה היריעה והחלופות אינן עוסקות בתיקון

ההשפעות הרטרואקטיביות של התופעות הבלתי רצויות של הזנות, אלא בתיקון סטטוטורי כולל, הצופה פני עתיד, ההבדל בקריטריון זה בין החלופות אינו כה משמעותי. המשקל של כל קריטריון משקף את מידת חשיבותו בהערכת החלופה. אבחן כל חלופה ולאחר מכן כל קריטריון יקבל ציון בין 1 (מידת הערכת הקריטריון נמוכה) ל- 5 (מידת הערכת הקריטריון גבוהה). שקלול הציון על פי משקל כל קריטריון וסכימה של כולם יחד יניבו את ערכה הכולל של כל חלופה. החלופה בעלת ההערכה (הציון המשוקלל לפי אחוזים) הגבוהה ביותר תהיה החלופה המומלצת של נייר מדיניות זה.

6.1 הערכת חלופה א': הפללה מלאה לפי המודל האמריקאי

6.1.1 אפקטיביות – כאמור, קריטריון זה בא לבחון את יכולת החלופה למזער את התופעות הבלתי רצויות הקשורות הכרוכות בתופעת הזנות ולהגדיל את האכיפה. מחד, נראה כי חקיקה שמהותה הינה הפללה מלאה וחד משמעית אכן תיתן את כלי האכיפה הדרושים למערכות אכיפת החוק בכדי להתמודד עם תופעת הזנות באופן אפקטיבי, למשל יכולת לבצע "מבצעי עוקץ" בעזרת שוטרות סמויות ומכאן שבאספקט זה יש לה אפקטיביות גבוהה. מאידך, באספקט של הקטנת התופעות הבלתי רצויות, עולה ממחקרים כי במקומות שבהם שיטה זו נוהגת, ככל שאישה תלויה יותר בזנות לקיומה, כך היא תתקשה יותר לדווח על פגיעה, על ניצול או על מעשי אלימות על רקע זה, מחשש שתועמד לדין⁵⁷. כך שנגישות הנשים למערכת המשפט נפגעת. בנוסף, מבקרי השיטה האוסרנית טוענים כי היא מקשה באיתור קורבנות הזנות ובחילוץ ממצבן, שכן במקומות שבהם היא נהוגה תעשיית המין מתנהלת בחשאיות רבה יותר⁵⁸. מה גם שבארה"ב החוק הפלילי אומנם מגדיר הפללה מלאה של כל המעורבים, אך בפועל מופללות בעיקר הנשים⁵⁹. מסקירת החוק בארה"ב עולה כי אין חוק האוסר ספציפית קבלת לקוחות בבית פרטי⁶⁰, וכי על-פי רוב האכיפה מתמקדת בזנות הרחוב, שבדרך כלל עוסקות בה נשים ממעמד כלכלי-חברתי נמוך יותר⁶¹.

מכאן שהחשש הוא כי בישראל הסטיגמה שיש על הזנות רק תתחזק והאכיפה תעשה אל מול הפלח הנמוך ביותר של העוסקות בזנות (נרקומניות, חולות, קטינות, עובדות זרות, קורבנות סחר וחסרות מעמד חוקי) והן יהיו הנפגעות העיקריות. מכאן שהגישה לא רק שאינה מקטינה תופעות בלתי רצויות מסוימות, אלא לעיתים היא אף משרישה חלק מהן. מכאן שהאפקטיביות ירודה.

← בשקלול האמור לעיל, הציון לאפקטיביות של חלופה זו הינו 2 מתוך 5.

6.1.2 עלות – קריטריון זה מעריך את העלות הכספית של החלופה. מחד, נראה כי על פניו חלופה זו מתמצה בעלויות אכיפה גרידא, עלויות אלו יהיו משמעותיות מאוד ויבואו לביטוי בהקצאת כח אדם נוסף ומיומן למטרות איסוף מודיעין ואכיפה אינטנסיבית במסגרת מחלקי מוסר. מאידך, הפללה מלאה וחד משמעית מאפשרת גם יצירת מגוון של כלים לכיסוי העלויות. בארה"ב⁶² למשל הקנסות הנעים בין \$200⁶³ ל-\$25,000⁶⁴ דולר ללקוח. בחלק מהמדינות ננקט אמצעי כלכלי נוסף כגון: החרמת כלי רכב של לקוחות. כאשר גבר נעצר על שידול לזנות או על עבירות אחרות הקשורות בזנות, עליו לשלם קנס של \$900 כדי לקבל את רכבו חזרה⁶⁵. אציין גם כי בישראל יש יכולת לחוקק חזקה משפטית, לפיה כל רכוש החשוד כקשור לעבירה או כממומן על ידי כספים הנובעים מהעבירה יכול להיות מחולט, כמו החזקה הנוהגת בישראל כיום בתחום המאבק בנגע הסמים.

חזקה כזו תפתח אפשרות לעיקול כל רכוש, כסף או שווה כסף, החל מריהוט בבית הבושת ועד למכוניתו וביתו של הסרסור. משמע, במקום שמילארדי השקלים אותם מגלגלת תעשיית המין בישראל בשנה, יגיעו ישירות לכיסם של עבריינים ופושעים מסוכנים, כאשר הקהילה והמדינה משלמות על הנזק, הם יגיעו לקופת המדינה ויעזרו לממן בתי עסק נורמטיביים ולתמוך בצמיחה.

← **בשקלול האמור לעיל, הציון לעלות של חלופה זו הינו 4 מתוך 5.**

6.1.3 ישימות – קריטריון זה מודד שני דברים: הראשון, יכולת הלקוחה להוציא את החלופה לפועל. על פניו נראה כי יוזמה חקיקתית איננה בתחום המנדט של ראש הרשות לקידום מעמד האישה, שהינה דרג פקידות בכיר, אולם מכיוון שניסיונות לרפורמה בתחום הזנות בישראל נעשים בהצלחה על ידי לקוחה זו והעיסוק מתאים לסט הערכים של לקוחה זו ולמנדט שניתן לה, ובמיוחד משום שללקוחה זו נגישות גבוהה למקבלי ההחלטות בתחום, כמו גם יכולת מוכחת לתכלל עבודה מול משרדי הממשלה השונים וחשוב מכל **יכולת מוכחת להביא את מקבלי ההחלטות לייזום חקיקה חדשה בתחום קידום מעמד נשים בישראל ואף לדאוג לעיגון תקציבי של החלטות ממשלה אלו**, נראה כי היכולת להניע את יישום חלופה זו נמצא ביכולתה של לקוחה זו. מכאן שמדד זה של ישימות הינו גבוה.

מדד משמעותי נוסף לבחינת החלופה הינו ישימותה מבחינה פוליטית, דהיינו בחינה של מידת ההתנגדות והלך הרוח אשר עלולים להקשות על יישום החלופה וההצדקה הערכית לחלופה. למרות ההצדקות ההומאניות הרבות לאיסור מוחלט של זנות הנובעות מהקשת המחרידה של התופעות הבלתי רצויות, בסקר שנערך באוקטובר 2007⁶⁶ 73% מן הנשאלים סברו שאין להעמיד לדין אישה העוסקת בזנות ו78.2% מן הנשאלים סבורים שלא צריך להעמיד לדין מי שפונה לזונה לקבלת שירותים מיניים בתשלום. כמו כן נראה כי ההצדקה לרמת חקיקה של הפללה מלאה נובעת ממניעים של "שמירת המוסר", מניעים אלו מתאימים אומנם להלך הרוח המסורתי והדתי בישראל אך לא להלך הרוח הליברלי הקיים בה גם כן. מכאן שמדד זה של ישימות הינו נמוך.

← **בשקלול האמור לעיל, הציון לישימות של חלופה זו הינו 2 מתוך 5.**

6.1.4 זמן – כזכור, קריטריון זה מודד את משך הזמן המשוער הדרוש לשם הוצאת החלופה לפועל ולשם מיגור התופעות הבלתי רצויות. על פניו יצירת איסור פלילי הינה יחסית מהירה מבחינה פרלמנטרית וסביר שתביא באופן מיידי להקטנת השימוש בשירות מין בקרב אזרחים נורמטיביים, כך למשל רואים בהקשר לאיסור על צריכת סמים. עם זאת יש לקחת בחשבון כי במדינה בה מתקיימים כיום למעלה ממיליון ביקורים אצל נשים בזנות סביר כי הטמעת הנורמה תיקח זמן ארוך ותדרוש הקצאת משאבים לשם כך.

← **בשקלול האמור לעיל, הציון למשך הזמן ליישום חלופה זו הינו 3 מתוך 5.**

6.2 הערכת חלופה ב': מיסוד לפי המודל ההולנדי

6.2.1 אפקטיביות – למרות שעל פניו מיסוד הזנות נראה כפתרון קסם לתופעות הבלתי רצויות, בעקבות ההצדקות ההומאניות לשיפור מצבן הבריאותי, הסוציאלי והפיזי של הנשים, ממחקרים עולה כי במדינות אשר ניסו למסד את התופעה, גרם מיסוד הזנות דווקא לעלייה ניכרת בזנות הלא חוקית ובתופעות הבלתי רצויות.

למשל, בהולנד תוצאת המיסוד בפועל הייתה היווצרות שוק דואלי בתחום המין המסחרי: אחוז קטן של עובדות חוקיות (10% שוק "לבן" ומפוקח) ולעומתן אחוז גדול של עובדות לא חוקיות

(90% שוק "שחור" ופרוץ לסחר בנשים ולניצול של מהגרות ללא מעמד חוקי, קטינות או מכורות לסמים)⁶⁷.

מאז מיסוד הזנות בהולנד בשנת 2000, הייתה עלייה של 25% בתעשיית המין בכלל, נרשמה עלייה דרמטית של 300% בבני נוער בזנות ו201 ארגונים נפרדים דיווחו על עלייה במספר נשים הנסחרות מאז החקיקה שמיסדה את הזנות⁶⁸.

בחינת ההשלכות המעשיות של מיסוד הזנות בכמה מדינות הראתה כי יעדיו העיקריים- שיפור מצב הבריאות של הנשים העוסקות בזנות, הענקה של זכויות סוציאליות וחברתיות וצמצום תופעת הסחר בנשים- נחלו כישלון חרוץ⁶⁹.

עדויות מהעולם מראות כי ל"אזורי הסובלנות" כמו רובע החלונות האדומים יש חסרונות רבים. הזנות מורחקת לסביבות חלשות מבחינה סוציו-אקונומית, ומחיר שירותי המין יורד עם המעבר ל"שוק מין חופשי". זאת ועוד, במקום "אזורי הסובלנות" ישמשו אזור מוגן מאלימות בעבור הזנות, הם משופעים באלימות כלפיהן, ומשמשים גורם משיכה למגוון רחב של פעילויות בלתי חוקיות, אשר גולשות לאזורים סמוכים לאזורי הזנות⁷⁰. כך שבפועל המיסוד לא ביטל את הסטיגמה הקיימת על הזנות ואף הגדיל את השפעתו של הפשע המאורגן⁷¹.

לאור האמור לעיל באופן אינסטנקטיבי התכוונתי ליתן ציון 0 לאפקטיביות חלופה זו, אולם בגלל אפשרות קיומן של 10% נשים שהמיסוד אכן ייטיב עימן, בחרתי בכל זאת לתת לה ציון 1 מתוך 5.

← בשקלול האמור לעיל, הציון לאפקטיביות של חלופה זו הינו 1 מתוך 5.

6.2.2 עלות – מבחינת העלות הכספית של חלופת המיסוד, כל המדינות שמיסדו את הזנות הטילו מיסים (דמי רישוי ומיסוי מבתי בושת ומנשים העוסקות בכך באופן עצמאי) על תעשיית המין לשם כיסוי עלויות הפיקוח וההסדרה הכרוכות במיסוד, אך בפועל הדבר לא צלח בידן באופן שוטף ומלא. אומנם תעשיית המין הממוסדת החלה להזרים כספים לרשויות המס ולמקומות נוספים אך זהו ככל הנראה רק זרזף דק. הסרסורים ובתי הבושת, וגם הנשים העצמאיות, לא החלו לנהל את עסקיהם כחוק, לדווח על הכנסותיהם ולשלם מיסים מלאים, שכן בפועל המיסוד הביא להקטנת רווחיהם.

נראה כי כך יהיה גם בישראל, ברגע שנתחי הרווחים של הסרסורים ובתי הבושת יקטנו עקב היותם מחויבים לתשלומים שונים לביטוח לאומי, לביטוח בריאות ולקרן פנסיה, סביר כי הם יבחרו בהעלמת החלק הארי של הכנסותיהם מידיעת המדינה. יתירה מכך, כבר היום תשלום מס הינו חובה בישראל ובכל זאת רבים נמנעים משלמו במלואו, ומכיוון שהמיסוד לא יצור חובה חדשה לתשלום מס, נראה כי הוא רק יעניק זכויות מסוימות לסרסורים ולבעלי בתי הבושת⁷². מאידך, כאמור כן יהיה נתח כלשהו מדווח שכן יביא הכנסות למדינה.

← בשקלול האמור לעיל, הציון לעלות של חלופה זו הינו 2 מתוך 5.

6.2.3 ישימות – הדברים האמורים בסעיף 7.1.3, לגבי יכולת הלקוחה להוציא את החלופה לפועל, נכונים גם לחלופה זו, להוציא את ההתאמה המלאה לסט הערכים של הלקוחה זו, שכן סביר שמיסוד הזנות יהווה לדידה הנצחה וקיבוע של ניצול נשים. מנגד ניתן לומר כי לקוחה זו הינה עדיין דרג פקידותי ולכן אם מקבלי ההחלטות אכן יגיעו למסקנה כי חלופת המיסוד היא הנכונה ליישום בישראל, יהיה עליה להוציא לפועל את החלטותיהם בצורה הטובה ביותר.

כאמור, מדד משמעותי נוסף לבחינת החלופה הינו ישימותה מבחינה פוליטית, דהיינו בחינה של מידת ההתנגדות והלך הרוח אשר עלולים להקשות על יישום החלופה וההצדקה הערכית לחלופה.

כאן באות לידי התנגשות שתי תפיסות עולם מנוגדות הקיימות בישראל-מחד, **התפיסה הליברלית**, אשר מקבלת את קיומה של הזנות, רואה בה עבודה לגיטימית ומדגישה את זכותן של הנשים לבחור בה. גישה זו גורסת כי רכישת שירותי מין כמוה כרכישת כל שירות אחר בשוק השירותים האישיים. לפי גישה זו, אם העיסוק בזנות נעשה מדעת, כלומר, מבחירה חופשית של אדם בוגר המספק שירות נדרש תמורת כסף, אזי אין למנוע זאת. לפי גישה זו התערבות המדינה תהא מוצדקת רק כאשר הזנות לא נעשתה מדעת ומבחירה חופשית, בין משום שהיא כפויה (קורבנות סחר), בין משום שיכולת השיפוט של העוסק בזנות מוטלת בספק (קטין). יצוין, כי בין תומכיה נמצאים גם גורמים פוליטיים הפועלים כיום בתעשיית הזנות, אשר מעוניינים לזכות בלגיטימציה למעשיהם⁷³.

מאידך, **התפיסה הדתית-שמרנית** הרווחת בישראל, רואה בזנות בעיה מוסרית ותועבה מזיקה. תפיסה זו שואפת להעלים את הזנות ותתנגד להסדרתה ומיסודה שכן "אין עושים תקנה לפושעים"⁷⁴ ומיסוד יהווה "בושה והמטת חרפה על בית ישראל"⁷⁵. כאמור, תומכי הגישה יחתרו דווקא ליישום חלופת ההפללה המלאה ויוקיעו מכל וכל את חלופת המיסוד. מכאן שמדד זה של ישימות הינו בינוני נוטה לנמוך.

← **בשקלול האמור לעיל, הציון לישימות של חלופה זו הינו 2 מתוך 5.**

6.2.4 זמן – כזכור, קריטריון זה מודד את משך הזמן המשוער הדרוש לשם הוצאת החלופה לפועל. בטווח הקצר תהליך חקיקה ויישום החלופה ייקח זמן מועט באופן יחסי ואפילו יהיה מידי. גם הקמת מנגנון אדמיניסטרטיבי לפיקוח או השתתו על מנגנוני פיקוח קיימים (למשל, במשרד התמ"ת) יכולה להיות בפרק זמן קצר. אולם יש לזכור שמיגור התופעות הבלתי רצויות יכול לקחת זמן משמעותי וכאמור בסעיף 7.2.1 סביר ולא יקרה.

← **בשקלול האמור לעיל, הציון למשך הזמן ליישום חלופה זו הינו 3 מתוך 5.**

6.3 הערכת חלופה ג': הפללת לקוחות לפי המודל השוודי המשולב עם John Schools

6.3.1 אפקטיביות – מחד, כמו בהפללה המלאה נראה כי חקיקה שמהותה הינה הפללה חלקית, כלפי כל המעורבים להוציא את קורבנות הזנות, אכן תוריד את הביקוש ולכן את ההיצע. כמו כן גם היא תיתן את כלי האכיפה הדרושים למערכות אכיפת החוק בכדי להתמודד עם תופעת הזנות באופן אפקטיבי, למשל יכולת לבצע "מבצעי עוקץ" בעזרת שוטרות סמויות, אם יוגדר בדומה לחוק השוודי שגם רכישת יחסי מין וגם הניסיון לרכוש יחסי מין יהיו עבירה בת-ענישה⁷⁶. התוצאות של ההפללה החלקית בשבדיה פנומנאליות, בשנה הראשונה של יישום החוק חלה ירידה במספר הזונות ברחובות שלוש הערים הגדולות⁷⁷. בעקבות יישום החוק פחת מספר הזונות ברחוב בכמחצית, מספר הלקוחות פחת בכ-80%, ונשים זרות העוסקות בזנות נעלמו כמעט לחלוטין מן הרחובות⁷⁸. אולם גם כאן עלתה הטענה כי התופעה פשוט הפכה מוסוית וחשאית וכי צרכני המין פשוט עברו את הגבולות הפתוחים באירופה ורכשו להם מין במדינה בה הדבר מותר. מאידך, מכיוון שקורבנות הזנות אינן נחשבות כעברייניות עצם הפנייה לרשויות המדינה לעזרה הופכת קלה יותר ולא מלווה בסטיגמה ובאיום במעצר ומאסר. החשש הקיים בחלופת ההפללה המלאה, כי האכיפה תעשה באופן סלקטיבי אל מול הפלח הנמוך ביותר של העוסקות בזנות (נרקומניות, חולות, קטינות, עובדות זרות, קורבנות סחר וחסרות מעמד חוקי) והן יהיו הנפגעות העיקריות, לא קיים בהפללה חלקית. מכאן שבאספקט זה האפקטיביות גבוהה למדי.

בנוגע לאפקטיביות בתי הספר ללקוחות, אומנם בתי-הספר ללקוחות מוקמים כיום בערים רבות בארה"ב ובקנדה, אך אין קונצנזוס בדבר מידת התועלת שבהם. המדד העיקרי לבחינת את התועלת בבתי-הספר ללקוחות הוא מספר בוגרי בית-הספר שנעצרים שוב בגין עבירות הקשורות בזנות. מדד זה מעיד לכאורה על הצלחת התוכנית. כך למשל במעקב אחר 706 הגברים הראשונים שהשתתפו בתוכנית בסן-פרנסיסקו התברר כי רק 2% נעצרו שוב בעבירות הקשורות בזנות. גם במחקר שעקב אחר מדגם של בוגרי בית-הספר ללקוחות בפורטלנד נמצא שרק 2% מהבוגרים נעצרו שוב בעבירות הקשורות בזנות⁷⁹. ואולם יש לסייג את הממצאים, שכן מחקר זה בחן כקבוצת ביקורת גם גברים שנעצרו על עבירות הקשורות בזנות ולא נרשמו בבית-הספר ללקוחות. ממצאי המחקר העלו שגם בקבוצה זו שיעור קטן נעצרו שוב בגין אותן עבירות, ומבחינה זו אין הבדלים מובהקים בין שתי הקבוצות. מכאן שאולי עצם המעצר על העבירה ולא דווקא ההשתתפות בקורס הוא שהשפיע עליהם לשוב למוטב. כך או כך נראה כי בסה"כ האפקטיביות של חלופה זו הינה גבוהה.

← בשקלול האמור לעיל, הציון לאפקטיביות של חלופה זו הינו 4 מתוך 5.

6.3.2 עלות – בדומה לחלופת ההפללה המלאה, גם בחלופה זו נראה כי העלויות יהיו משמעותיות מאוד ויבואו לביטוי בהקצאת כח אדם נוסף ומיומן למטרות איסוף מודיעין ואכיפה אינטנסיבית. מאידך, הפללה מאפשרת גם יצירת מגוון של כלים לכיסוי העלויות. הענישה על-פי החוק השוודי נעה מקנס, שווה ערך להכנסה מ-50 ימי עבודה ועד מאסר לתקופה של עד שישה חודשים⁸⁰. מעבר לכך, כל האמור בסעיף 7.1.2 בנוגע לכיסוי העלויות והכנסת כספים לקופת המדינה יפה גם לניתוח כיסוי העלויות בחלופה הנוכחית. מה גם שעלות הקמת ותפעול John Schools, תכוסה על ידי תשלום הלקוחות על ההשתתפות.

אנסה ליתן הערכה כללית מאוד רק לשם המחשת הדברים: באם הקנס יהיה כמו בשוודיה, דהיינו יעמוד על 2 חודשי עבודה, לפי גובה השכר הממוצע בישראל שהינו בסביבות 8,000 ש"ח⁸¹, ונאמר ותתרחש אכיפה משמעותית שתכסה לפחות 10% ממיליון הלקוחות בחודש, אזי ההכנסה לקופת המדינה תעמוד על 1.6 מיליארד ש"ח, שיוכלו להיות מוקדשים ללחימה בפשיעה, לטיפול ייעודי בקורבנות הזנות ולכיסוי עלויות האכיפה.

← בשקלול האמור לעיל, הציון לעלות של חלופה זו הינו 4 מתוך 5.

6.3.3 ישימות – הדברים האמורים בסעיף 7.1.3, לגבי יכולת הלקוחה להוציא את החלופה לפועל, נכונים גם לחלופה זו. להבדיל מהאמור בס' 7.2.3 בנוגע לחלופת המיסוד, חלופת ההפללה החלקית מתאימה לסט הערכים של הלקוחה הספציפית הזו. מכאן שפן זה של ישימות הינו גבוה. מבחינת ישימותה הפוליטית, יש להזכיר שוב את תוצאות הסקר שנערך באוקטובר 2007⁸² בו 78.2% מן הנשאלים סברו שלא צריך להעמיד לדין קליינט שפונה לזונה לקבלת שירותים מיניים בתשלום. מאידך, לאחרונה החלו להישמע קולות ברורים ורבים בקרב חברי כנסת המצדדים בהפללת לקוחות ולראשונה בישראל אף מתגבשת הצעת חוק בעניין, מה גם ויכול ששילוב מנגנון ה-John Schools ירסן חלק מההתנגדויות.

אין ספק שגם כאן באה לידי ביטוי ההתנגשות בין התפיסה הליברלית והתפיסה השמרנית אשר קיימות בישראל, אולם שתיהן מקבלות מענה מהתפיסה ההומאנית-פמיניסטית אשר ההצדקה הערכית לתמיכתה בחלופה הנוכחית הינה שימת טובת הנשים במרכז.

גישה זו רואה בזנות מנגנון של ניצול ודיכוי חברתי. מכיוון שרוב הנשים הגיעו לזנות ממציאות של עוני, טראומה מינית או פיזית בילדות ומחוסר ברירה, העיסוק בה מוסיף להן נזקים פיזיים ונפשיים. משכך תפיסה זו מתנגדת להפללת העוסקות בזנות, כמו שמתבצעת במודל ההפללה המלאה, ותומכת בהפללת מנצלי הנשים ובהם הלקוחות. גישה זו מתנגדת נחרצות למיסוד הזנות, אך מטעמים שונים מטעמי הגישה השמרנית-דתית, לדידה הזנות הינה מוסד אשר משפיל את כל הנשים בחברה בכך שהוא משמר את דימוין כאובייקט מיני ומקבע את חוסר השוויון בין נשים וגברים. לפי גישה זו מיסוד הזנות משול למתן רישיון לנצל נשים, הוא ישרת את הסרסורים, יישאב עוד נשים לתעשיית המין ויקטין את המוטיבציה של הרשויות לפעול נגד ההפרות של זכויות האדם הנלוות לזנות⁸³.

← בשקלול האמור לעיל, הציון לשימויות של חלופה זו הינו 3 מתוך 5.

6.3.4 זמן – גם כאן, בדומה לאמור בס' 7.1.4, יצירת איסור פלילי לצריכת מין בכסף הינה יחסית מהירה מבחינה פרלמנטרית וסביר שתביא באופן מיידי להקטנת השימוש בשירותי מין בקרב אזרחים נורמטיביים, גם אם נשקלל את הזמן הדרוש להקמת ותפעול ה-John Schools, אם בתפעול המדינה ו/או בתפעול הארגונים הוולנטריים. בנוסף אזכיר שוב כי יש לקחת בחשבון שבמדינה בה מתקיימים כיום למעלה ממיליון ביקורים בחודש אצל נשים בזנות סביר כי הטמעת הנורמה תיקח זמן ארוך.

← בשקלול האמור לעיל, הציון למשך הזמן ליישום חלופה זו הינו 3 מתוך 5.

6.4 טבלה: סיכום הערכת החלופות על פי הקריטריונים

הקריטריון ומשקלו היחסי	אפקטיביות	עלות	ישימויות	זמן	סכימה
	25%	30%	35%	15%	100%
המודל האמריקאי	2/5 כפול 25% = 0.1	4/5 כפול 30% = 0.24	2/5 כפול 35% = 0.14	3/5 כפול 15% = 0.09	0.57 57%
המודל ההולנדי	1/5 כפול 25% = 0.05	2/5 כפול 30% = 0.12	2/5 כפול 35% = 0.14	3/5 כפול 15% = 0.09	0.4 40%
המודל השוודי המשולב	4/5 כפול 25% = 0.2	4/5 כפול 30% = 0.24	3/5 כפול 35% = 0.21	3/5 כפול 15% = 0.09	0.74 74%

7. המלצת המדיניות

הצלחת המודל של ההפללה החלקית בשוודיה וה-John Schools, לעומת ההצלחה החלקית של ההפללה המלאה בארה"ב וההצלחה הנמוכה של המיסוד בהולנד, המתוארים ומנותחים בנייר המדיניות לעיל, והציון הגבוה של 74% מתוך 100%, מובילים לכך שהמלצת המדיניות שלי הינה בחירה בחלופה מס' 3.

- ¹ Dworkin, A. (1997). Prostitution and male supremacy. In: Life and Death. N.Y: Free Press.
- ² קאופמן אמיאלה, "מהי הזנות-תובנה לתוך קהילת הנשים בזנות", דו"ח מכון תודעה, 2005, בעמ' 3.
- ³ לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 14.
- ⁴ לוטן אורלי, הזנות בישראל- סקירת התופעה ויחס הממסד אליה, מסמך רקע בנושא מטעם מרכז מחקר ומידע של הכנסת, מוגש לוועדה לקידום מעמד האישה, 2006, בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- ⁵ משרד המשפטים, דו"ח הוועדה לבדיקת בעיות הזנות, בראשות הש' בן עתו, 1977.
- ⁶ לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 14.
- ⁷ לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 15.
- ⁸ עמ"ה (ת"א יפו) 923/62 וסרמן נ' פ"ש, פס"מ ל"ח 377.
- ⁹ הנחיה 2.2 להנחיות פרקליט המדינה משנת '94, מדיניות החקירה וההעמדה לדין בעבירות של שידול לזנות בקשר למתן שירותי זנות ולניהול מכוני עיסוי.
- ¹⁰ הנחיה מס' 2.2 להנחיות פרקליט המדינה משנת 2006, בתוך אתר משרד המשפטים: <http://www.justice.gov.il/NR/rdonlyres/47E3507E-56D5-4811-9279-DEA2B6EF7798/0/22.pdf>
- ¹¹ ישיבת הוועדה לקידום מעמד האישה בכנסת, מיום 1.1.2007. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/protocols/search.asp>
- ¹² ציפי נחשון-גליק, עדה פליאל-טרוסמן ודבורה איציק, תוכנית בין משרדית לטיפול בנערות צעירות ונשים במעגל הזנות, הוצגה בפני וועדת הכנסת לקידום מעמד האישה במאי 2008.
- ¹³ דברי עידית שמש-הראל, דוברת מכון תודעה לחקר הזנות, ישיבת הוועדה לקידום מעמד האישה בכנסת, מיום 21.6.2006. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/protocols/search.asp>
- ¹⁴ הדו"ח השנתי של עמותת על"ם לשנת 2006, בעמ' 28.
- ¹⁵ וולף ידידה, נייר עמדה בנושא הפללת לקוחות, המטה למאבק בסחר בנשים, 2008, בעמ' 3.
- ¹⁶ מפי נציג משטרה ממחלק מוסר במחוז ת"א הגורס כי למשטרה ישנו מודיעין מדויק על מקום המצאן של הדירות אשר משמשות כבתי בושת (שיחה עם נעה ימין מתנדבת המטה למאבק בסחר בנשים ביום 28.1.08).
- ¹⁷ מאחורי כל זונה יש סרסור, ובשבילו היא עסק כלכלי, והוא לא יוותר עליה" דברי ציפי נחשון-גליק - מפקחת ארצית לטיפול באלימות במשפחה, משרד הרווחה - ישיבת ועדה לקידום מעמד האישה מיום 21.6.06 עמ' 4. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/protocols/search.asp>
- ¹⁸ Prostitution בתוך Evelina Giobbe, 1987, WHISPER Oral History Project, Minneapolis, Minnesota
- ¹⁹ Fact Sheet, Melissa Farley 2000, <http://www.prostitutionresearch.com/factsheet.html>, בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/protocols/search.asp>
- ²⁰ לבנקרון ודהאן, "אשה עוברת לסוחר: סחר נשים בישראל" 2003, מוקד סיוע לעובדים זרים, "אשה לאשה" - מרכז פמיניסטי חיפה, ומרכז אדוה, 2003, בעמ' 14.
- ²¹ פרוטוקול מס' 2 של ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא סחר בנשים, מיום 18.1.2005, שעסקה בנושא "המאבק הכלכלי בסוחרי נשים". בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/protocols/search.asp>
- ²² דברי ענת גור, אחראית ארצית לשיקום אסירות ברשות לשיקום האסיר, בישיבת הוועדה לקידום מעמד האישה בכנסת מיום 1.1.07, בעמ' 8. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/protocols/search.asp>
- ²³ Silbert, M., & Pines, A., "Entrance Into Prostitution," 13 Youth and Society, 1982.
- ²⁴ Farley, M. and Barkan, H. (1998) 'Prostitution, Violence, and Post-Traumatic Stress Disorder' Women and Health 27(3): 33-48
- ²⁵ בתוך אמיאלה קאופמן, "מהי הזנות-תובנה לתוך קהילת הנשים בזנות", דו"ח מכון תודעה, 2005, בעמ' 3.
- ²⁶ Hunter, S.K. (1994) 'Prostitution is Cruelty and Abuse to Women and Children', Michigan Journal of Gender and Law 1: 1-14
- ²⁷ בתוך אמיאלה קאופמן, "מהי הזנות-תובנה לתוך קהילת הנשים בזנות", דו"ח מכון תודעה, 2005, בעמ' 4.
- ²⁸ אמיאלה קאופמן, "מהי הזנות-תובנה לתוך קהילת הנשים בזנות", דו"ח מכון תודעה, 2005, בעמ' 3.
- ²⁹ שם.
- ³⁰ לוטן אורלי, הזנות בישראל- סקירת התופעה ויחס הממסד אליה, מסמך רקע בנושא מטעם מרכז מחקר ומידע של הכנסת, מוגש לוועדה לקידום מעמד האישה, 2006, בעמ' 1. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- ³¹ שם.
- ³² שם, בעמ' 2.
- ³³ ענת גור, "חוויתן של נשים שעסקו בזנות רחוב בישראל", תקציר מחקר, אוניברסיטת תל אביב, 2004. הוגש לוועדה לקידום מעמד האישה לקראת דיון בנושא הזנות בישראל והתעלמות הממסד ביוני 2006; בתוך עדי עזר, "נשים אובדות", העיר, 9 ביוני 2006.
- ³⁴ מתוך עדות על זנות קטינים ב- Ann W. Giobbe, E. (1992) 'Juvenile Prostitution: Profile of Recruitment' in Burgess (ed.) 'Child Trauma: Issues & Research'. Garland Publishing Inc, New York, p 126
- ³⁵ מתוך ראיון עם ד"ר מושב מקליניקת לוינסקי 108 של משרד הבריאות, בתוך אמיאלה קאופמן, "מהי הזנות-תובנה לתוך קהילת הנשים בזנות", דו"ח מכון תודעה, 2005, בעמ' 5.

- 32 נשים בזנות סובלות מאחוז גבוה של מחלות מין כרוניות כמו: זיבה (גונוראה), עגבת (סיפיליס), כלמידיה, הרפס, טריכומונאס, דלקות וגינאליות (BV) ויבלות באברי המין (קונדילומה). וכן ישנן אחוזים גבוהים של תחלואה בסרטן צוואר הרחם. מתוך ראיון עם ד"ר מושב מקליניקת לוינסקי 108 של משרד הבריאות, בתוך אמיאלה קאופמן, "מהי הזנות- תובנה לתוך קהילת הנשים בזנות", דו"ח מכון תודעה, 2005, בעמ' 5.
- 33 ענת גור, "חוויתן של נשים שעסקו בזנות רחוב בישראל", תקציר מחקר, אוניברסיטת תל אביב, 2004.
- 34 ענת גור, יועצת ארצית לשיקום אסירות, הרשות לשיקום האסיר, וציפי נחשון-גליק, מפקחת ארצית – אלימות במשפחה, משרד הרווחה, "הצעה לתוכנית טיפול בבעיית הזנות בישראל", מאי 2006.
- 35 שם.
- 36 ענת גור, תקציר מחקר "חוויתן של נשים שעסקו בזנות רחוב בישראל", אוקטובר 2004. הוגש לוועדה לקידום מעמד האשה לקראת דיון בנושא הזנות בישראל והתעלמות הממסד ביוני 2006.
- 37 הקליניקה למאבק בסחר בנשים, האוניברסיטה העברית, ומוקד סיוע לעובדים זרים, הפללת הלקוח? בסיס לדיון פתוח, מסמך שהוגש לוועדת החקירה הפרלמנטרית בעניין הסחר בנשים, 17 במרס 2004.
- 38 לגבי יוזמה דומה בבריטניה ראה כתבה מתורגמת של עיתון הגרדיאן הבריטי: "בריטניה שוקלת להגדיר צרכני זנות כעבריינים", הארץ, 10 בספטמבר 2007.
- 39 Abolitionist = כינוי למי שדוגל בביטול העבדות, לפי מילון מוריפקס, באתר: <http://milon.morfix.co.il/Default.aspx?q=Abolitionist+&Submit.x=39&Submit.y=5>
- 40 West Group, West's Encyclopedia of American Law, 1997, Volume 8.
- 41 וורצברגר רחל, מיסוד הזנות בישראל, מסמך רקע לדיון הוועדה לקידום מעמד האשה, מרכז מחקר ומידע הכנסת, דצמבר 2000. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 42 West Group, West's Encyclopedia of American Law, 1997, Volume 8.
- 43 מתוך אתר האינטרנט <http://www.bayswan.org/defining.html>, המספק מידע על זכויות עובדי תעשיית המין ועל נושאים קשורים.
- 44 דפנה סחייק, הפללת לקוחותיה של תעשיית המין, מסמך רקע בנושא מטעם מרכז מחקר ומידע של הכנסת, מוגש לח"כ זהבה גלאון, 2004, בעמ' 8. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 45 Winnipeg Police Service, http://www.winnipeg.ca/police/MoralsUnit/operation_snapshot.htm
- 46 B.C. Kryszko, J.G. Raymond, ibid.
- 47 Judith Kilvington, Sophie Day and Helen Ward, "Prostitution policy in Europe: a time of change?", Feminist Review No. 67, Spring 2001, pp. 78–93.
- 48 Arabella Thorp, Home Affairs Section, House of Commons Library, Parliament of Britain, *Prostitution*, June 2004.
- 49 Maria Bergström, Research Service, Swedish Parliament, Sex Industry and Prostitution, June 21st 2004; Ingmarie Froman, Swedish Institute, Sweden's fight against trafficking in women, May 14th 2003.
- 50 Ingmarie Froman, Act Prohibiting Human Trafficking for the Purpose of Sexual Exploitation, מתוך: Swedish Institute, Sweden's fight against trafficking in women, May 14th 2003.
- 51 Sweden Ministry of Industry, Employment and Communications, "Prostitution and Trafficking in Women: Fact Sheet", April 2003, <http://www.rapereliefshelter.bc.ca/issues/faktabladeng0903-2.pdf>
- 52 Maria Bergström, Research Service, Swedish Parliament, Sex Industry and Prostitution, June 21st 2004; Ingmarie Froman, Swedish Institute, Sweden's fight against trafficking in women, May 14th 2003; 2004 בתוך סחייק דפנה, הפללת לקוחותיה של תעשיית המין, מסמך רקע בנושא מטעם מרכז מחקר ומידע של הכנסת, מוגש לח"כ זהבה גלאון, 2004, בעמ' 8.
- 53 מובן שתוכניות כאלה רלוונטיות רק במדינות שבהן הלקוח מופלל על ניסיון לשדל אישה לזנות.
- 54 בקליפורניה אסור לקנות או למכור שירותי מין.
- 55 ארגון SAGE, <http://www.sageprojectinc.org>
- 56 ארליך יונתן, "הלקוחות של תעשיית המין", מרכז מחקר ומידע של הכנסת, 2005, בעמ' 6-7. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 57 וורצברגר רחל, מיסוד הזנות בישראל, מסמך רקע לדיון הוועדה לקידום מעמד האשה, מרכז מחקר ומידע הכנסת, דצמבר 2000. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 58 וורצברגר רחל, מיסוד הזנות בישראל, מסמך רקע לדיון הוועדה לקידום מעמד האשה, מרכז מחקר ומידע הכנסת, דצמבר 2000. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 59 מתוך: הקליניקה למאבק בסחר בנשים של האוניברסיטה העברית ומוקד סיוע לעובדים זרים, הפללת הלקוח? בסיס לדיון פתוח, מסמך שהוגש לוועדת החקירה הפרלמנטרית בעניין הסחר בנשים, 17 במרס 2004.
- 60 בדיקה שערך מר ראלף אמלן ממחלקת מאגרי מידע במרכז אמריקה, שגרירות ארה"ב בירושלים, 22 ביוני 2004.
- 61 West Group, West's Encyclopedia of American Law, 1997, Volume 8.
- 62 שם.
- 63 חוקי מדינת דרום קרוליינה, פורסם באתר <http://www.prostitutionprocon.org/law.htm> כניסה ביום 30.4.08. במדינת ווסט וירג'יניה, החוק קובע קנס נמוך יותר לעבירה ראשונה אך מטילים את הקנס נמוך זה בנוסף על עונש מאסר.
- 64 חוקי מדינת אילינוי, פורסם באתר <http://www.prostitutionprocon.org/law.htm> כניסה ביום 30.4.08.

- 65 ארליך יונתן, "הלקוחות של תעשיית המין", מרכז מחקר ומידע של הכנסת, 2005, בעמ' 6. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 66 אברהמי שירלי, ממציא סקר דעת קהל בנושא הפללת הלקוח בשירותי המין, מוגש לוועדת המשנה למאבק בסחר בנשים בראשות ח"כ זהבה גלאון, מטעם מרכז המחקר ומידע של הכנסת, 11.10.2007. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 67 לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 48.
- 68 בעניין העלייה בהולנד: ראו Daley s. (2001) *No Rights for Dutch Prostitutes but No Gain*, New York Times August 12, 2002: A1. הייתה גם עלייה דרמטית של 300% בבני נוער בזנות (Tiggerloven (2001) *Fact Sheet on Government Bill* (1997/98:55). ראו גם Bureau NRM (2002): *Trafficking in Human Beings: First Report of the Dutch National Rapporteur*, The Hague 2002. החקיקה שמיסדה את הזנות.
- בעניין העלייה במדינת אוסטרליה: ראו Sullivan and Jeffreys (2001) *Legalizing Prostitution is Not the Answer*. לפיו מספר בתי הבושת האסורים באזורים שמיסדו את הזנות עלה פי שלוש מאז המיסוד.
- 69 לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 67.
- 70 וורצברגר רחל, מיסוד הזנות בישראל, מסמך רקע לדיון הוועדה לקידום מעמד האשה, מרכז מחקר ומידע הכנסת, דצמבר 2000. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 71 לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 49.
- 72 לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 63.
- 73 בלשוננו של ח"כ בניזרי: "באו אל רבי יצחק עראמה ושאלו אותו: בין כך ובין כך יש פרוצות, אולי נעשה להן איזה מבנה מיוחד... ענה להם הרב תשובה פשוטה: 'אין עושים תקנה לפושעים'". בישיבה מיום 12.2.96 על הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 54), התשנ"ו-1996 (קריאה ראשונה), הכנסת ה-13. בתוך לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 8.
- 74 דברי ח"כ בא-גד להצעתו של ח"כ פורז לאפשר זנות בדירות מגורים, בישיבה מיום 12.2.96 על הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 54), התשנ"ו-1996 (קריאה ראשונה), הכנסת ה-13. בתוך לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 8.
- 75 כך התבטא בעל בית זונות: "כשבנאדם מרגיש שהוא צריך להתפרק הוא בא למכון אני לא מוצא בזה שום דבר לא מוסרי... כל זמן שיש מיליון קליינטים בחודש... איפה הבעיה המוסרית פה?", א.שביט 'נגמר הבית זונות', מוסף הארץ, 2.11.2001, עמ' 24. בתוך לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 9.
- 76 Maria Bergström, Research Service, Swedish Parliament, Sex Industry and Prostitution, June 21st 2004; Ingmarie Froman, Swedish Institute, Sweden's fight against trafficking in women, May 14th 2003; בתוך דפנה סחייק, הפללת לקוחותיה של תעשיית המין, מסמך רקע בנושא מטעם מרכז מחקר ומידע של הכנסת, מוגש לח"כ זהבה גלאון, 2004, בעמ' 8.
- 77 Research Service, Swedish Parliament, Sex Industry and Prostitution, June 21st 2004, בתוך דפנה סחייק, הפללת לקוחותיה של תעשיית המין, מסמך רקע בנושא מטעם מרכז מחקר ומידע של הכנסת, מוגש לח"כ זהבה גלאון, 2004, בעמ' 8.
- 78 Judith Kilvington, Sophie Day and Helen Ward, "Prostitution policy in Europe: a time of change?", *Feminist Review* No. 67, Spring 2001, pp. 78-93. בתוך דפנה סחייק, הפללת לקוחותיה של תעשיית המין, מסמך רקע בנושא מטעם מרכז מחקר ומידע של הכנסת, מוגש לח"כ זהבה גלאון, 2004, בעמ' 8. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 79 M. A. Monto and S. Garcia, "Recidivism Among the Customers of Female Prostitutes: Do Intervention Programs Help?" *Western Criminology Review* 3 (2), 2001
- 80 Research Service, Swedish Parliament, Sex Industry and Prostitution, June 21st 2004, בתוך דפנה סחייק, הפללת לקוחותיה של תעשיית המין, מסמך רקע בנושא מטעם מרכז מחקר ומידע של הכנסת, מוגש לח"כ זהבה גלאון, 2004, בעמ' 8. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 81 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הודעה לעיתונות מיום 6.8.08, "השכר הממוצע למשרת שכיר של עובדים ישראלים היה 8,072 ש"ח בחודש מאי 2008", בתוך אתר הלמ"ס: http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=200826150
- 82 אברהמי שירלי, ממציא סקר דעת קהל בנושא הפללת הלקוח בשירותי המין, מוגש לוועדת המשנה למאבק בסחר בנשים בראשות ח"כ זהבה גלאון, מטעם מרכז המחקר ומידע של הכנסת, 11.10.2007. בתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il/mmm/heb/index.asp>
- 83 לבנקרון נעמי, מיסוד הזנות בין מיתוס למציאות- מחקר משווה בין 4 מדינות, מחקר מדיניות מס' 4, מוקד סיוע לעובדים זרים, 2007, בעמ' 9.